

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у
Національній академії внутрішніх справ
(03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1)

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Азарової Анни Андріївни**
«Кримінологічна характеристика та запобігання завідомо неправдивим
повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи
пошкодження об'єктів власності», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і
кримінологія; кримінально-виконавче право

Відгук підготовлений на основі вивчення тексту дисертації,
автореферату та опублікованих за темою дисертації праць здобувача.

Актуальність теми дисертації. У керівних документах стратегічного
планування зазначається, що забезпечення охорони прав і свобод людини,
інтересів суспільства і держави від злочинних посягань, підтримання
громадської безпеки і правопорядку, захист населення і територій від
надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, – належить до
пріоритетів розвитку державної політики у сфері громадської безпеки і
порядку, та діяльності МВС України.

Не зважаючи на це, ситуація із громадською безпекою і порядком в
Україні залишається складною. У 2020 р. в глобальному індексу миру (Global
Peace Index), що відображає стан безпеки в 163 країнах світу, Україна посідає
148 позицію. Тобто, на світовому рівні Україна належить до країн, які не
рекомендується відвідувати з міркувань особистої і майнової безпеки. У
Глобальному індексі тероризму (The Global Terrorism Index-2019) Україна
зайняла 24-те місце із 138 країн світу і належить до країн із найвищим рівнем
впливу тероризму на політику і життя суспільства. Крім того, у 2019 р.
обліковано 1714 кримінальних правопорушень, кваліфікованих як завідомо
неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи
пошкодження об'єктів власності, що на 152% більше, ніж у 2018 р. (681
злочин).

ВДСД НАВС		
Вх. №	2087	
26	06	2020 р.
кількість аркушів:		
осн. док.	11	додаток -

Не зважаючи на створення на регіональному рівні мережі ситуативних центрів, упровадження систем відео нагляду і відео аналітики «Безпечне місто», спроможність територіальних органів МВС України щодо захисту громадян і території від актуальних і потенційних кримінальних, терористичних, техногенних та інших загроз, залишається невисокою.

Актуальність теми дисертації визначається її відповідністю Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України № 501/2015), Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю (Указ Президента України № 1000/2011), Пріоритетним напрямом наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України № 275/2015).

Дисертацію виконано в межах тематики науково-дослідних робіт Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки «Актуальні питання протидії злочинності на сучасному етапі розвитку української держави» (№ 0111U0011288) та «Теоретико-прикладні основи забезпечення якості кримінального законодавства у сфері боротьби із злочинністю» на 2016–2020 роки (№ 0116Y006148).

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження *Азарової Анни Андріївни* «Кримінологічна характеристика та запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» є актуальною, своєчасною і перспективною для подальшого дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується опрацюванням усіх чинних нормативно-правових актів у сфері забезпечення громадської безпеки і правопорядку, використанням значного масиву літературних джерел, статистичних відомостей Офісу Генерального прокурора «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» та «Єдиний звіт про осіб, які вчинили правопорушення» за 2014–2019 рр.; відомостей Державної судової адміністрації України про кількість осіб,

засуджених за вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, а також належною апробацією одержаних результатів, актами впровадження.

Основні результати дослідження оприлюднені авторкою у виступах на науково-практичних конференціях і «круглому столі», зокрема на таких: «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 26 березня 2015 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 25 березня 2016 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 24 березня 2017 р.); «Актуальні питання кримінально-виконавчого законодавства та практики» (м. Київ, 29 березня 2018 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 22 березня 2019 р.).

Відтак, теоретичні положення, висновки і рекомендації по дисертації переважно є обґрунтованими і, в своїй більшості, переконливими.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації підтверджується обраною методикою дисертаційного дослідження та його емпіричною базою. Для досягнення поставленої мети з урахуванням об'єкта та предмета дослідження використані загальнонаукові і спеціальні методи пізнання. Обґрунтовано для вирішення яких задач в роботі використовують *діалектичний метод* (усі підрозділи); *системно-структурний* і *функціональний* (підрозділи 2.3, 3.3); *порівняльно-правовий* метод (підрозділ 1.3); *формально-логічний* (підрозділи 2.1, 2.2, розділ 3); *соціологічний* метод (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2).

В основу висновків та рекомендацій за матеріалами дисертації покладено результати анкетування 284 співробітників правоохоронних органів з Київської, Харківської, Дніпропетровської, Одеської, Львівської та Рівненської областей, а також матеріали узагальнення 148 архівних кримінальних проваджень за ст. 259 КК України.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 10 наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна у зарубіжному юридичному виданні (Республіка Молдова), п'ять статей – у збірниках тез наукових доповідей, що оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і під час проведення круглого столу.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, переліку умовних позначень, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (176 найменувань на 18 сторінках) і шести додатків на 15 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 198 сторінок, обсяг основного тексту дисертації – 152 сторінки.

Зміст автореферату та основні положенням дисертації – ідентичні.

Новизна положень, які виносяться на захист полягає дослідженні соціально-правової природи явища завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності в Україні та розробленні комплексу науково обґрунтованих заходів запобігання його злочинним проявам.

До найбільш вагомих наукових результатів, що становлять її новизну, належать такі:

– кримінологічна характеристика завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

– встановлений зв'язок між поведінкою осіб, які завідомо неправдиво повідомляють про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності та ефективністю вжитих заходів правоохоронними органами по відверненню загрози загибелі людей або інших тяжких наслідків (С. 21);

– механізм протидії завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності, що

складається з організаційних, управлінських, оперативно-розшукових, технічних та інших заходів, спрямованих на виявлення, запобігання і припинення протиправних посягань на стадіях підготовки або замаху, виявлення та усунення причин і умов вчинення цих злочинів, встановлення підозрюваних осіб і притягнення їх до кримінальної відповідальності (С. 22);

– рекомендації щодо удосконалення превентивної діяльності правоохоронних органів з питань профілактики і реагування на завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (С. 22);

Заслуговують на увагу пропозиції дисертанта щодо:

– запровадження новітніх технологій (методів) виявлення, аналізу, оцінки загроз громадській і особистій безпеці, а також загроз виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та реагування на них (С. 23);

– обґрунтування доцільності закріплення альтернативних санкцій у ст. 259 КК України, а також застосування диференційованого підходу до призначення покарання за вчинення злочину, передбаченого вказаною статтею (С. 23);

Аналіз змісту дисертації свідчить про те, що автором розроблено низку нових положень теорії протидії злочинності, а також удосконалено існуючі знання про запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності.

Так, у розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження та соціально-правова природа запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності» оцінено стан розробленості категорії «безпека» у правових науках і наголошено, що в умовах економічної кризи і збройного конфлікту вказаний вид злочину впливає на стан громадської безпеки та порядку. Із розвитком інформаційно-телекомунікаційних

технологій з'являються нові способи вчинення та приховування таких злочинних діянь при цьому застарівають форми і методи протидії їм (С. 38).

Проаналізовано проблемні питання методології і процедури кримінологічних досліджень, обґрунтовано вибір методів дослідження завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (С. 42-53).

Дискутуючи з приводу доцільності посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 259 КК України у 2012 р., дисертантка звертає увагу на практику призначення покарань за цією статтею. В абсолютній більшості випадків особам, які вперше вчинили вказаний злочин, призначається покарання у вигляді позбавлення волі строком на один або два роки із застосуванням ст. 75 КК України (звільнення від відбування покарання з випробуванням). Таким чином, винна особа взагалі звільняється від відбування покарання за цей злочин (С. 58). На думку авторки, безальтернативне покарання у виді позбавлення волі від двох до шести років, не утримує людей від вчинення цього виду злочину. Значною мірою зменшення превентивного ефекту загрози кримінального покарання обумовлено тим, що у більшості випадків злочинцями є неповнолітні особи і соціально дезадаптовані елементи. У зв'язку з вищенаведеним пропонується закріпити серед переліку санкцій, штраф і громадські роботи (С. 64).

У розділі 2 «Кримінологічна характеристика завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» проаналізовано стан, динаміку та структуру досліджуваних злочинів. Констатується коливання динаміки цих злочинів упродовж 2014-2018 рр., зростання відсотку їхнього розкриття, збільшення питомої ваги осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення при одночасному зменшенні частки діянь, що вчиняються неповнолітніми або за їх участю (с. 82).

За даними дисертантки, найбільшу кількість завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян вчиняють чоловіки, віком 29-39 років. Майже кожен сьомий злочинець раніше вчиняв злочини, 27% на момент злочинного посягання знаходилися у стані алкогольного сп'яніння (С. 87-88). Серед морально-психологічних якостей злочинців найчастіше зустрічається безвольність, брехливість, здатність робити необдумані вчинки під впливом емоцій, емоційна нестійкість, схильність до хуліганських дій (С. 98).

У структурі детермінант досліджуваного виду злочину вирізняються соціально-економічні, політико-правові, морально-психологічні криміногенні чинники. Зазначається, що зниження рівня матеріального забезпечення населення, спад виробництва, соціальна незахищеність, відсутність впевненості у майбутньому, низький рівень матеріально-технічної забезпеченості правоохоронних органів, тривалий військовий конфлікт в країні, породжують та сприяють завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (С. 111-112).

У розділі 3 **«Удосконалення системи запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності»** запропоновано заходи загально-соціального і спеціально-кримінологічного запобігання, а також взаємодії між правоохоронними органами і громадськими організаціями.

До заходів загальносоціального запобігання дисертанткою віднесено соціально-економічні заходи (поліпшення матеріального становища та захисту малозабезпечених сімей, гарантоване працевлаштування молоді; зниження рівня безробіття; поліпшення матеріального забезпечення освітніх закладів тощо); політико-правові заходи (забезпечення ефективної нормативно-правової бази; правове виховання громадян; забезпечення політичної стабільності та подолання військового конфлікту та ін.);

морально-психологічні (висвітлення в ЗМІ відомостей про результати розслідування вказаних злочинів та призначення відповідальності винним особам, профілактичні бесіди закріплених співробітників правоохоронних органів у навчальних закладах, роз'яснювальна робота на підприємствах і в організаціях тощо) (С. 127).

Спеціально-кримінологічні заходи запропоновано поділяти на дві групи: 1) організаційні і соціально-психологічні; 2) оперативне реагування на вчинення схожих злочинів (ведення інформаційно-аналітичних обліків, удосконалення методик розслідування, взаємодія між правоохоронними органами на загальнодержавному та міжнародному рівнях) (С. 143).

Слід підтримати позицію авторки щодо необхідності покращення взаємодії між правоохоронними та іншими державними органами у різних формах при забезпеченні охорони громадського порядку, а також належну координацію запобіжної діяльності (С. 157-158).

Значення результатів дисертаційного дослідження для практики запобігання і протидії завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності. Практична значимість роботи полягає в тому, що сформульовані в ній положення, висновки і рекомендації можуть бути використані: у *законотворчій діяльності* – для удосконалення чинного законодавства стосовно запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 30 березня 2018 р. № 04-18/12-619); у *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності (акт Головного управління Національної поліції в Київській області від 1 грудня 2018 р.); в *освітньому*

процесі та науково-дослідній роботі під час підготовки дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції України (акт Національної академії внутрішніх справ від 1 березня 2019 р.).

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації *Азарової Анни Андріївни* «Кримінологічна характеристика та запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності», як самостійного наукового дослідження важливого для науки і практики питання.

Відмічаючи позитивні сторони рецензованої роботи, *слід звернути увагу на деякі дискусійні положення і зробити низку критичних зауважень, зокрема:*

1. Не зовсім коректно сформульовані деякі положення наукової новизни, зокрема: *«З'ясовано місце запобігання завідомо неправдивому повідомленню про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності в системі забезпечення національної безпеки, що полягає в реалізації комплексу заходів з метою системного кримінологічного аналізу цього явища, виявлення та усунення детермінантів, викриття осіб, припинення злочинних дій і т.д... (С. 22).*

Скоріш за все, що тут йдеться не про місце запобігання, а про механізм запобігання та його структурні елементи. Більш того, заходи запобігання досліджуваним злочинам доцільно розглядати у структурі державного механізму забезпечення громадської безпеки та цивільного захисту України.

2. У науковій новизні дисертації зазначається, що удосконалено «Концепцію організації взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими правоохоронними органами України у виявленні та припиненні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення

чи пошкодження об'єктів власності» (С. 22). Дисертантці слід пояснити, в якому нормативному акті закріплена вказана Концепція і в чому полягають її основні положення, оскільки із тексту дисертації складно знайти відповідь на ці питання.

3. Доволі дискусійним є твердження, що завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності становлять реальну загрозу національній безпеці України. За словами авторки, ці злочини, як правило, носять хуліганське спрямування і лише порушують громадський порядок, а громадська безпека при цьому не зазнає змін (С. 27).

4. У підрозділі 3.3 «Заходи удосконалення взаємодії правоохоронних органів і громадських організацій у запобіганні завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності», в основному йдеться про взаємодію правоохоронних органів між собою, а також правоохоронних органів і державних органів, при цьому взаємодії з громадськістю приділено недостатньо уваги.

5. У списку літературних джерел немає жодного посилання на наукові праці офіційних опонентів, хоча насправді в обох опонентів публікації за темою дисертації існують.

6. Серед заходів спеціально-кримінологічного запобігання досліджуваним злочинам не достатньо приділено уваги інформаційно-аналітичній діяльності, створенню і використанню програмного забезпечення по встановленню IP- адрес мобільних пристроїв, серверів, з яких надходять анонімні, завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Проведений аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає можливість зробити висновок про те, що рецензована робота містить положення наукової новизни та вирішує конкретне наукове завдання щодо розроблення заходів

запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Висновок. Дисертація за темою: «Кримінологічна характеристика та запобігання завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (у редакції від 26.11.2019 р.), а її автор, **Азарова Анна Андріївна**, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

26 червня 2020 р.

Б.М. Головкін

Підпис	<i>Головкіна Б.М.</i>
Засвідчую	<i>Головкіна Б.М.</i>
Нач.ВК	<i>Головкіна Б.М.</i>
<i>26</i>	<i>06. 2020</i> р.